

تاریخ علم

تاریخ علم در اسلام و ایران به روایت دکتر علی اکبر ولایتی (مروری بر گذشته – بخش ۶۰)

پزشکی در دوران ایلخانان مغول - ۳

روزنامه «فرهیختگان»، پیش از این، در ستونی تحت عنوان «تاریخ علم در اسلام و ایران» به تبیین مباحث علمی و دقیق تاریخ این مبحث مهم و مطرح در مجامع علمی روز می پرداخت . بن مایه این رشته مقالات، اساسا مباحثی بود که دکتر علی اکبر ولایتی در برنامه تلویزیونی «ایران» از شبکه دوم سیما بیان کرده

و سپس، بنا به درخواست های متعدد اساتید، پژوهشگران و دانشجویان، جهت تبیین دقیق تر مباحث و ارائه مستندات این مطالب، برای چاپ در روزنامه، تنظیم کرده بودند. روزنامه «فرهیختگان» در پاسخ به درخواست های مکرر خوانندگان، مطابق گذشته به چاپ این مجموعه ادامه خواهد داد. البته به جهت اتصال و پیوستگی مباحث، پیش از شروع مباحث جدید، نگاه مروری خواهیم داشت به مباحث گذشته که در همین ستون منتشر خواهد شد.

۱۱۱

در دوران ایلخانان و پس از تخریب نسبتا کامل مراکز علمی و فرهنگی در نیمه شرقی ایران، مراکز علمی و فرهنگی غرب ایران به ویژه در ناحیه آذربایجان که از ایلغار مغول در امان مانده بودند، به همت وزرا، دانشمندان و علمای ایرانی قطب علمی و بالطبع آموزش و پژوهش پزشکی شدند. پیش از غلبه مغولان بر بخش های وسیعی از ایران، آذربایجان در قلمرو حکومت خوارزمشاهان قرار داشت که در این زمان، بخش بزرگی از ایران را در دست داشتند. اما در اواخر دوران خوارزمشاهان، به علت بعد مسافت تبریز از خوارزم، خوارزمشاهان تسلط بر آذربایجان را از دست داده بودند؛ از اینکه پس از حمله مغول و از هم پاشیدن دستگاه سلطنت محمد خوارزمشاه، پسرش سلطان جلال الدین، که سال هاپس از آن، با جنگ و گریز با مغولان مبارزه می کرد، ارومیه و سلماس و خوی را از حاکم اربک ایلدگری به عنوان تیول شاهزاده خانم سلجوقی زوجه خود گرفت و سپس، به پیانه شکایت شاهزاده خانم زن خود، لشکری به ارومیه فرستاد و ترکمن ها را مغلوب کرد و ارومیه را به شخصی به نام بوغچ غلام حاکم ایلدگری سپرد. ۱ جلال الدین خوارزمشاه پس از ورود به تبریز، زوجه اتابک اوزبک را با احترام به شهر خوی فرستاد و به نام خلیفه خطبه خواند و برای جنگ با کفار گرجی به تهیه سپاه اقدام کرد. جلال الدین خوارزمشاه در جنگی که با گرجیان انجام داد توانست شکست سختی به آنها وارد کرده و سرزمین هایی را نیز تصاحب کند. او در فکر حمله به تفلیس بود که خبر نافرمانی مردم تبریز و حمایت آنها از اوزبک به گوش اورد و پس از تبریز بازگشت و ملکه زوجه اتابک اوزبک را تحت اختیار خود درآورد و اتابک از این غصه جان سپرد. ۲ پس از مرگ اتابک اوزبک، تبریز تحت اختیار جلال الدین خوارزمشاه قرار گرفت و دست اتابکان از این سوی مغولان نیز در خطر بود. جلال الدین در حالی بود که جلال الدین از سوی مغولان نیز در خطر بود. جلال الدین در حالی از در اختیار گرفتن حکمرانی آذربایجان، شروع به بدرفتاری با مردم کرد. تا اینکه در سال ۶۲۸ ق، با حمله ناگهانی مغول ها روبه رو شد و تبریز را از دست داد و به طرف دیاربکر عقب نشست. ۳ پس از سال ها آوارگی، جلال الدین در خوی با سپاهیان مغول روبه رو شد. با وجود دعوت او از خلیفه عباسی و سایر ملوک اطراف، کسی به حمایت او نیامد، جلال الدین شکست خورد و به سوی ارس ریخت و در اطراف روستاهای ارس در نیمه شوال ۶۲۸ ق، به قتل رسید. ۴

با کشته شدن جلال الدین، مغولان فشار بیشتری وارد کرد تا نزدیکی

تبریز پیش آمدند و پیام به شهر فرستادند و فرمانبرداری خواستند. سرکرده مغول خواستار شد که سران شهر نزد او بروند؛ ولی شمس الدین طغرایی نماینده ای فرستاد و چون فرمانده مغول سبب پریسید، پاسخ شنید که وی مرد گوشه گیری است و کاری به این پیشامدها ندارد.

پی نوشت:

- ۱- انزلی، حسن (۱۳۸۴). ارومیه در گذر زمان، تهران، انتشارات دستان، ص ۲۲۷.
- ۲- اقبال آشتیانی، عباس (۱۳۷۶). تاریخ مغول و اوایل ایام تیموری، تهران، نشر نامک، ص ۶۱۳.
- ۳- رضازاد عمو زین الدینی، مجید (۱۳۸۰). تاریخ باستان از دوران باستان تا برآمدن مغولان، تبریز، اختر، ص ۱۶۲.
- ۴- انزلی، حسن (۱۳۸۴). ارومیه در گذر زمان، تهران، انتشارات دستان، ص ۲۲۸.

نیمکت خبر

پژوهشگران دکتری بیمه می شوند؟

رضانقی زاده، مشاور معاون پژوهش و فناوری وزارت علوم در گفت وگو با مهر از پرداخت حقوق ماهیانه به دانشجویان دکتری در سال ۱۴۰۰ خبر داد و گفت: «بعد از سال ها در بودجه ۱۴۰۰ مجلس، بودجه ۵۰ میلیارد تومانی برای دانشجویان دکتری در نظر گرفته شده و قرار است به دانشجویان پژوهشگر دکتری (روزانه) که به صورت تمام وقت در دانشگاه حضور پیدا می کنند، حقوق ماهیانه پرداخت شود.» وی با اشاره به اینکه هنوز شرایط پرداخت حقوق ماهیانه به دانشجویان نهایی نشده است، خاطرنشان کرد: «پیش بینی می شود به طور متوسط رقمی بالغ بر ۴۰ تا ۶۰ میلیون تومان در سال توسط دانشگاه ها به دانشجویان دکتری پرداخت شود.» نقی زاده ادامه داد: «پیش از این در قالب پژوهانه حدود سه میلیون تومان به دانشجویان پرداخت می شد، اما رقم کمی بود و کارآمدی لازم را نداشت.» مشاور معاون پژوهش و فناوری وزارت علوم همچنین در پاسخ به این سوال که آیا دانشجویان پژوهشگر می توانند به این حقوق دسترسی داشته باشند، گفت: «در این خصوص با مجلس و کمیسیون آموزش و محارشی رایزنی هستیم و طرحی در دست تهیه است که براساس آن پژوهشگران دکتری با همکارانی تامین اجتماعی و بدون تعهد استخدامی بیمه شوند.»

دانشگاه

شبکه سازی پژوهشگران و هدایت استعدادها ۲ محور اصلی فعالیت های باشگاه پژوهشگران و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی در سال جدید خواهد بود

دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی عضو باشگاه پایش می شوند

۱۳۳

به مصوبات اخیر شورای هدایت، یک شکل منسجمی برای تشخیص اینکه چه کسانی می توانند از تسهیلات شورای هدایت برای ادامه تحصیل استفاده کنند، ایجاد شد. در انتهای سال گذشته شورای هدایت، اجازه تشکیل صندوق حمایت از پژوهشگران را به پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی داد و مسیر جذب حمایت های خیره بره برای فعالیت های پژوهشی باز شد؛ امیدواریم مسیر درستی ایجاد شود تا افرادی که توانایی پژوهشی دارند از تحصیل رایگان و کمک های مالی باشگاه در این زمینه به طرز موثری استفاده کنند.»

کسب شد؛ باید بتوانیم به صورت مجازی و خارج از حوزه جغرافیایی برنامه های موفق را اجرا کنیم. این اقدام با برنامه های توانمندسازی پیش از مسابقه و برنامه های پس از مسابقه برای حفظ تیم های ایجاد شده تکمیل خواهد شد. البته مسابقات شاخصی نیز در برنامه داریم که به زودی اعلام شده و واحدهای دانشگاهی و دانشجویان از آن مطلع می شوند.»

معاون دانشجویی باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی تاکید کرد: «یکی از برنامه های جدی باشگاه در زمینه استعداد های درخشان خواهد بود. در این زمینه با توجه

در نهایت پیش ارزیابی انجمن های علمی دانشجویی با حضور ۱۵۵ انجمن علمی دانشجویی انجام شد. باشگاه پژوهشگران همچنین در سال گذشته با خانه نخبگان تهران درخصوص استفاده اعضای باشگاه از تسهیلات اعطایی خانه نخبگان تعامل کرد و یک RFP برای فاز اول سامانه باشگاه پایش تهیه کرد. همچنین تهیه بانک اطلاعات برنامه های توانمندسازی باشگاهی و بررسی اعطای مجوز طرح های باشگاه واحدهای مختلف در کمیته تخصصی باشگاه از دیگر اقدامات انجام شده بود. در سال ۹۹ اولین تیم تخصصی باشگاه پایش با عنوان «یادگیری عمیق» نیز راه اندازی شد و اعطای مجوز طرح های پژوهشی در کمیته تخصصی پژوهشی بررسی شد. ارزیابی و رتبه بندی یک چهارم اول سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انجمن های علمی دانشجویی با حضور ۲۴۰ انجمن علمی دانشجویی تهیه و ابلاغ فراخوان طرح های تحقیقاتی دانشجویی زمستان ۹۹ (فطرت) با موضوعیت «ساخت ایران» به سراسر واحدهای دانشگاهی کشور از دیگر اقداماتی است که می توان به آن اشاره کرد.

راه اندازی بخش انجمن های علمی دانشجویی در سایت باشگاه، طراحی مسابقات لیگ و مرحله ای با هدف افزایش مهارت های علمی و عملی دانشجویان و دوره های مهارت افزایی، آغاز و اجرای برنامه جامع توانمندسازی مسابقات بتن برای مسابقات بتن سال ۱۴۰۰ و تفاهم با واحد الکترونیک برای استفاده از سامانه وادانا برای تله کنفرانس در تیم های تخصصی از دیگر اقداماتی بود که نمی توان به سادگی از کنار آنها گذشت. همچنین ارزیابی و رتبه بندی یک چهارم دوم سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انجمن های علمی دانشجویی با حضور ۵۵۱ انجمن علمی دانشجویی انجام شد و آیین نامه پذیرش بدون آزمون استعداد های درخشان و فارغ التحصیلان برتر دانشگاه آزاد اسلامی نیز ابلاغ شد.

مهم ترین برنامه ها در سال ۱۴۰۰ چیست؟

حالا باشگاه در سال جدید نیز برنامه های زیادی را در دست اقدام دارد که یکی سرک از این برنامه ها همان اقداماتی است که در سال ۹۹ انجام شده و قرار است در سال جدید ادامه پیدا کنند. فرید رزازی، معاون دانشجویی باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی در گفت وگو با «فرهیختگان» درخصوص مهم ترین برنامه های باشگاه در سال جدید توضیح داد: «در سال ۱۴۰۰ برنامه های کلان باشگاه را دنبال خواهیم که اصلی ترین ماموریت کلان در باشگاه پژوهشگران شبکه سازی پژوهشگران به خصوص شبکه سازی پژوهشگران تحصیلات تکمیلی خواهد بود که در حال انجام پایان نامه های خود هستند. این اقدام تحت عنوان باشگاه پایش در سال گذشته آغاز شد و ارسال نیز به همدانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی گسترش پیدا خواهد کرد.» او ادامه داد: «در همین زمینه برای دانشجویان پیش از تحصیلات تکمیلی، برنامه طرح های پژوهشی دانشجویی و دانش آموزی را خواهیم داشت؛ سال گذشته این برنامه آغاز و دنبال شد و در سال جدید نیز چه آن را کامل می کنیم یعنی همراه با تمرین پژوهش برای دانشجویان، برنامه های توانمندسازی پژوهشی و انتخاب موضوعات از موضوعاتی که توسط بهره برداران پژوهشی معرفی شده اضافه خواهد شد. در واقع موضوعات پژوهشی براساس فراخوان های بهره برداران پژوهشی ارائه می شود.»

معاون دانشجویی باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی در ادامه تصریح کرد: «سال گذشته یک برنامه تحت عنوان هدایت استعداد آغاز شد و در سال جدید به دنبال این هستیم که مطابق این برنامه دانشجویان بتوانسپل کسب شغل را بعد از تحصیل بیشتر داشته باشند. در نتیجه برنامه های توانمندسازی خود را بر برنامه هایی متمرکز می کنیم که به مهارت های شغلی نزدیک تر هستند.»

او اضافه کرد: «در این زمینه طرح شهید سلیمانی را که سال گذشته ابلاغ کردیم خواهیم کرد؛ در انتهای سال گذشته واحدها برنامه های خود را در این خصوص ارائه دادند و ان شاء الله

این برنامه ها امسال اجرامی شود.»

رزازی درخصوص برنامه های باشگاه در زمینه انجمن های علمی دانشجویی نیز صحبت به میان آورد و گفت: «در زمینه انجمن های علمی دانشجویی در انتهای سال ۹۹ آیین نامه و اساسنامه جدید و همچنین بخشنامه نحوه فعالیت کمیسیون مرکزی انجمن ابلاغ شد و در ابتدای امسال به دست واحدهای دانشگاهی خواهد رسید. در نتیجه ساختار ایجاد شده در سال جدید ترویج شده و از توان انجمن ها در اجرای برنامه های دانشگاهی حداکثر استفاده را خواهیم کرد.»

او اضافه کرد: «درخصوص مسابقات نیز سال گذشته چه در برنامه های توانمندسازی و چه در مسابقات تجربیات خوبی

اساسی ترین هدف دانشگاه پرورش استعداد ها، انتقال و پیش برد دانش از طریق آموزش و پژوهش های علمی با هدف تولید علم به منظور تامین و تجهیز نیروی انسانی متعهد و متخصص برای رفع نیازهای مشروع جامعه است، بنابراین لازم است دانش پژوهان جوان مورد شناسایی، جذب، هدایت و حمایت قرار گیرند. در همین راستا باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان برای تحقق این مهم از سال ۱۳۷۷ در دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان اولین مرکز شناسایی و جذب نخبگان دانشگاهی تأسیس شد و حوالا در بیش از ۳۰۰ واحد دانشگاهی و حدود ۱۰۰ مرکز آموزشی و مدارس سما در سراسر کشور در حال شناسایی، پرورش و هدایت دانشجویان و دانش آموزان مستعد است. البته باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان در ابتدا با هدف شناسایی، جذب، حمایت و هدایت دانش آموزان دانشجویان مستعد پایه گذاری شد تا جایی که در طول بیش از ۲۰ سال فعالیت، موفقیت های متعددی در زمینه طرح های پژوهشی، مسابقات و جشنواره های علمی معتبر کسب کرد. اما، حال مدتی است سطح انتظارات از دانشگاه آزاد اسلامی و یک نهاد صرفا آموزشی به یک دانشگاه اسلامی با کارکردهای نسل سوم و چهارم تغییر کرده است، بنابراین اهداف و چشم انداز باشگاه نیز بازنگری و بازسازی شد. در یک سال گذشته با نگاهی آسیب شناسانه، محدودیت ها و معضلات باشگاه بررسی شد و در این مدت اقدامات مهمی انجام شد. سال ۹۹ هرچند دانشگاه آزاد اسلامی و به تبع آن باشگاه پژوهشگران با معضل کرونادست و پنجاه نفر می کرد اما از فعالیت های خود غافل نشد.

مهم ترین فعالیت های باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان در سال ۹۹ چه بود؟

در سال ۹۹ بیش از ۳۰ جلسه شورای باشگاه به صورت مستمر برگزار شد؛ مهم ترین فعالیت های این مرکز نیز در فروردین ماه سال ۹۹ به اقدامات کرونایی ختم شد. به طور مثال شورای برنامه ریزی و راهبری فعالیت های باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان در دوران پسا کرونا به صورت مجازی برگزار شد با خط تولید محصولات ضد عفونی کننده توسط باشگاه واحد شهر قدس راه اندازی شد. در یک سال گذشته اقدامات زیادی در باشگاه های واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی انجام شده که قطعا نمی توان در یک گزارش کوتاه به آن پرداخت اما فعالیت ها و برنامه های زیادی هم در باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه در ستاد مرکزی انجام شده که شاید بتوان در یک گزارش کوتاه به اهم آن اشاره کرد. به طور مثال یک برنامه راهبردی ۵ ساله باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان تدوین شد و تالار گفت وگوهای دانشجویی بهرامون دانش و کاربست آن جهت مواجهه با چالش های ناشی از بیماری کووید-۱۹ نیز طراحی و راه اندازی شد. همچنین در سال ۹۹ راهبری و نظارت مستمر بر برگزاری مسابقات علمی، استازناپ ها و ایده شو (۷۳ عنوان مسابقه در سطح ملی، ۳۰ عنوان مسابقه در سطح استانی و ۸۴ عنوان مسابقه درون واحدی) انجام شد. در هفته اول اردیبهشت ماه نیز فراخوان طرح های تحقیقاتی دانشجویی بهار و تابستان ۹۹ (فطرت) با موضوعیت کرونا به سراسر واحدهای دانشگاهی کشور ابلاغ شد.

یکی از مهم ترین اقدامات نیز راه اندازی سامانه مسابقات علمی دانش آموزی و دانشجویی و البته پیگیری تعیین اولویت های پژوهشی از وزارت نفت جهت حمایت از طرح های پژوهشی در قالب فراخوان طرح فطرت و حمایت از مسابقات باشگاه بود. در سال گذشته وضعیت انجمن های استان ها و واحدهای مستقل براساس فعالیت و عملکرد مالی استخراج شد و همچنین وینار توانمندسازی و رسیای باشگاه های سراسر کشور با محوریت نحوه برگزاری برنامه های توانمندسازی اعضای باشگاه نیز تشکیل شد. در سال ۹۹ مجوز برخی از انجمن های علمی نیز به صورت تعلیق درآمد و برای برخی انجمن ها نیز مجوز فعالیت صادر شد. یکی از مهم ترین فعالیت هایی که از نگاه مسئولان باشگاه دور نماند، ابلاغ شاخص های ارزیابی انجمن های علمی بود که

دانشجویان ساکن مناطق قرمز به خوابگاه مراجعه نکنند

دانشگاه علوم وصنعت در اطلاعیه ای اعلام کرد خوابگاه ها از امروز ۱۵ فروردین ماه رأس ساعت ۸ صبح بازگشایی خواهند شد. آن گروه از دانشجویانی که با اسکان آنها در پیشخوان خدمت سامانه گلستان موافقت شده با رعایت نکات زیر می توانند از تاریخ مذکور به خوابگاه های جامنایی شده خود مراجعه کنند:

- ۱- ارائه گواهی سلامت (تاییدیه پزشک با درج مهر) به تاریخ روز جهت ورود به خوابگاه الزامی است.
- ۲- توصیه می شود دانشجویان محترم تا حد امکان به صورت تدریجی و طی روزهای هفته به خوابگاه ها مراجعه کنند.
- ۳- امکان اخذ گواهی سلامت از پزشک مستقر در اداره بهداشت و درمان دانشگاه صرفا در روزهای اداری از ساعت ۸:۳۰ الی ۱۲:۳۰ فراهم است.
- ۴- طبق هماهنگی به عمل آمده با نیروهای حفاظت فیزیکی مستقر در خوابگاه ها، از حضور دانشجویانی که با اسکان آنها در پیشخوان خدمت سامانه گلستان موافقت نشده است و دانشجویان فاقد گواهی سلامت جلوگیری به عمل می آید و امکان اسکان آنها به صورتی ناساعتی، موافقت و... امکان پذیر نیست. از این دانشگاه اعلام کرده دانشجویانی که ساکن مناطق قرمز اعلامی ستاد ملی مبارزه با کرونا باشند، از مراجعه به خوابگاه ها جدا خودداری کنند و قبل از عزیمت به تهران یا واحد اسکان مدیریت امور خوابگاه ها به صورت تلفنی هماهنگی لازم را به عمل آورند.

طرح ملی تحول در نظام نمره دهی دانشگاهی تدوین می شود

علی اکبر افشاریان در گفت وگو با مهر از تدوین و ارائه طرح تحول در نظام نمره دهی دانشگاهی خبر داد و افزود: «بر این اساس دانشگاه شهید بهشتی برای اجرای طرح ملی تحول در نظام نمره دهی دانشگاهی به کارفرمای وزارت متبوع اعلام آمادگی کرده است. به منظور بهبود عملکرد و ارتقای فرایند ها، سوابق و اسناد بالادستی، اهداف، وظایف، ساختار و اقدامات دفاتر و مراکز آموزش عالی آزاد دانشگاه های کشور و برخی دانشگاه های خارج از کشور بررسی و شناسایی شده است، معاون آموزشی دانشگاه شهید بهشتی تصریح کرد: «همچنین در ادامه فرایند بازنگری و به روز رسانی برنامه های درسی در سال ۱۳۹۹، ۶۰ برنامه در مقطع کارشناسی، ۱۴ برنامه در دوره کارشناسی ارشد و هشت برنامه در مقطع دکتری مورد بازنگری کلی قرار گرفت و علاوه بر اینها در برنامه های درسی متعددی بازنگری های جزئی با هدف به روز رسانی این برنامه ها انجام شده است.»